

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Ohlas Boasovy školy v díle Ruth Benedictové
a Margaret Meadové**

Marta Lukešová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Ohlas Boasovy školy v díle Ruth Benedictové
a Margaret Meadové**

Marta Lukešová

Vedoucí práce:

Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph. D., DSc.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Prof. RNDr. Ivu Budilovi, Ph. D., DSc. za cenné rady a věcné připomínky. Dále bych ráda poděkovala své rodině za podporu během celého studia.

Obsah

ÚVOD	1
1 BOASOVA ŠKOLA	3
1.1 Život Franze Boase	3
1.1.1 Boasova škola kulturní antropologie.....	4
1.1.2 Teorie kultury.....	4
1.1.3 Boasův přínos kulturní antropologii	6
2 RUTH BENEDICTOVÁ.....	6
2.1 Kulturní vzorce.....	9
2.1.1 Apolinský typ kultury.....	10
2.1.2 Dionýský typ kultury.....	11
2.1.3 Dobu.....	15
2.2 Chryzantéma a meč	17
2.2.1 Japonské závazky	19
2.2.2 Kultura viny a kultura hanby	24
3 MARGARET MEADOVÁ	26
3.1 Terénní výzkumy	30
3.1.1 Samoa	30
3.1.2 Manus.....	32
3.1.3 Nová Guinea.....	33
3.1.4 Bali.....	35
3.2 Derek Freeman	36
4 ZÁVĚR	37
5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	39

5.1 Internetové zdroje:	40
6 RESUMÉ	41
7 PŘÍLOHY	42

ÚVOD

Cílem mé práce je shrnout život a dílo Ruth Benedictové a Margaret Meadové. Dvou amerických antropoložek, následovnic a žákyň Franze Boase, amerického antropologa, který položil základ pro moderní sociálně kulturní antropologii.

V první kapitole své práce se věnuji životu, studiu, výzkumu a dílu Franze Boase. Jeho příchodu do Spojených států a vzniku jeho školy sociální a kulturní antropologie na *Columbia University*. Představuji teorii kultury a několik dalších pojmů, které zavádí, a ve kterých ho později jeho žáci následují. V závěru kapitoly se snažím poukázat na přínos Franze Boase antropologii.

Další kapitola se věnuje již zmiňované Ruth Benedictové. V první části představuji její život, od raného dětství, studium, přes příchod na *Columbia University* a seznámení se s Franzem Boasem. Snažím se nastínit hlavní cíle práce Benedictové. V podkapitole Kulturní vzorce se věnuji rozboru stejně jmenované knihy. Snažím se podrobně popsat dané kapitoly a tak představit styl práce Ruth Benedictové. Další podkapitola je věnována knize Chryzantéma a meč. V úvodu nastiňuji historický kontext vzniku tohoto díla, dále se pokouším rozvést hlavní myšlenky knihy.

Třetí kapitola popisuje život Margaret Meadové, antropoložky, jejíž mediální obraz často zastiňuje i obraz jejího učitele Franze Boase. V první části se opět věnuji dětství, dospívání a studiu, dále nastiňuji důvody jejího prvního terénního výzkumu na Samoe. V podkapitole nazvané Terénní výzkumy se věnuji hlavně výzkumu na již zmiňované Samoe, Manusu, Nové Guinei a Bali. V každé ze zmíněných podkapitol se snažím seznámit čtenáře s jejím pobytem, cílem a výsledky práce, které tyto

výzkumy přinesly. Poslední podkapitolou v této části je Derek Freeman, americký antropolog a profesor, který ostře napadl dílo Margaret Meadové. Snaží se poukázat na to, že se Meadová stala obětí své vlastní dispozice dospět k závěrům přijatelných pro jejího učitele kulturního determinismu Franze Boase.

1 BOASOVA ŠKOLA

1.1 Život Franze Boase

Franz Boas (1858-1942) se narodil v Německém Mindenu do židovské rodiny. Původně se věnoval studiu geografie, fyziky a matematiky na univerzitách v Heidelbergu, Bonnu a Kielu. V roce 1881 zde rovněž získal z těchto oborů doktorát. Jeho disertační práce se týkala problematiky barev vody, původně *Beiträge zur Erkenntniss der Farbe des Wassers*. V červnu roku 1883 se stal členem německé expedice do Baffinovy země (1883-1884), kde se věnoval výzkumu Inuitů a prokázal, že eskymácká kultura není mechanicky determinována přírodním prostředím, ale že různé skupiny využívají přírodní prostředí, každá jiným způsobem. Po návratu do Německa začal Boas pracovat pro Královské etnografické muzeum v Berlíně. Roku 1887 se stává editorem *Science* v New Yorku. Boas patřil mezi zakladatele *American Anthropological Association*. V letech 1882-1892 působil na Clark University ve Worcesteru ve státě Massachusetts, kde byl pod jeho vedením ve Spojených Státech poprvé udělen doktorát z antropologie. (Lowie 1947: 303-305)

V Americe se Boas pustil do výzkumu Indiánů Severozápadu (Kwakiutlů, Cimšjanů, Tlingitů aj.) a nejvíce se věnoval právě Kwakiutlům z Ostrova Vancouver. Mezi nejvýznamnější práce z této oblasti patří knihy *Sociální organizace a tajné spolky indiánů Kwakiutl* (1897) a *Mytologie Cimšjanů* (1916). Jeho klíčovým informátorem se stal George Hunt, který byl vychován v kwakiutlské vesnici a hovořil tamním jazykem. Boas Huntu vyškolil tak, aby mohl zaznamenávat antropologická data dle Boasových transkriptivních metod. Jazyk pokládal za neodmyslitelnou součást studované kultury a za prvořadé svědectví o jejím charakteru. Tento přístup ukázal při popisu gramatiky a při sestavování slovníku jazyka tohoto indiánského kmene. Společně se svými spolupracovníky se podílel na vydání *Slovníku jazyků amerických indiánů* (1911). Boas tvrdil, že se bez znalosti místního jazyka nedá proniknout do daného společenství. Mezi hlavní cíle prací F. Boase bylo studování jazyka, folkloru, mytologie

a umění. Franz Boas zemřel roku 1942 na své přednášce. (Tamtéž: 306-307)

1.1.1 Boasova škola kulturní antropologie

Podle Boase je antropologie disciplínou, která se zabývá studiem vztahů kultury, rasy a jazyka. Toto pojetí antropologie Boas rozčlenil do čtyř samostatných disciplín – fyzické antropologie, kulturní antropologie, lingvistické antropologie a archeologie. Antropologie tak představuje syntetickou vědu o člověku a kultuře, zahrnující rovněž poznatky z fyziologie anatomie, etnografie a etnologie, archeologie, lingvistiky, psychologie a sociologie. (Soukup: 424) Franz Boas může být tedy bezpochyby považován za zakladatele lingvistické antropologie.

1.1.2 Teorie kultury

Za základ výzkumu kultury považoval Boas empirická data, získaná od studované společnosti při terénních výzkumech. Dále kladl velký důraz na výzkum a sledování lidských emocí, které se podle něho promítají do lidského chování a tedy i do sociálních vztahů. Proto, abychom byli schopni pochopit fungování dané společnosti, je klíčové pochopit a seznámit se zvyky¹ dané společnosti. Stálým opakováním se určitá činnost stane automatickým a spíše podvědomým než vědomým jednáním, myšlením. Podle Boase je běžné myšlení ve všech společnostech ovládáno více emocemi nežli rozumem. Tyto emoce nazývá zvykovými vzorci- *habitual patterns*. (Tamtéž : 426)

Kulturní determinismus- podle Boase je člověk tím, čím ho jeho daná kultura dělá. Dále tvrdí, že člověk se spíše učí, než aby sám tvořil.

¹ Zvyky- naučená schémata pro jednání ve standardních situacích (Soukup 2011, str.426)

Kultura je představena jako svět zkušeností, prostředků a hodnot, skrze které je člověk v dané kultuře formován. Boas rozděluje kulturu do tří dimenzí - a to vztahu člověka a přírody, vztahů mezi lidmi a na subjektivní reakce člověka na podmínky obsažené v prvních dvou dimenzích. Do první dimenze bychom mohli zahrnout získávání potravy nebo využívání přírodních předmětů. Do druhé dimenze patří vztahy v rodině, společnosti, ale i politika nebo náboženství. Třetí dimenzí můžeme chápat jednání, pocity a myšlenky jedince samotného. (Tamtéž: 427)

Kulturní relativismus- podle Boase se každá kultura vyvíjí jinak, jiným směrem a proto není možné určit platná stádia vývoje kultury v globálním měřítku pro všechny společnosti stejně. Na rozdíl od evolucionistů se Boas a následně i jeho žáci, snažili porozumět jednání a myšlení jedinců z perspektivy pohledu zkoumané společnosti. A tak na počátku 20.století došlo ke střetu evolucionistů a jejich etnocentrismu (evropocentrismu) a Boase a jeho žáků, jako přívrženců kulturního relativismu. (Tamtéž: 427-428)

Historický partikularismus - založený Franzem Boasem vzniká na přelomu dvacátého století jako reakce na bilineární evolucionismus. Boas předpokládá, že každá kultura byla jinak ovlivněna mnoha historickými událostmi a okolnostmi. Proto má každá kultura, každý kmen a menší skupina svou vlastní historii – particular history. Boas tedy tvrdí, že hledání všeobecných zákonů k vysvětlení jednotlivých kultur je špatným postupem. Dále upozorňuje na nutnost odstupu od vlastní kultury a morálních standardů. Výzkumník se musí naprosto odprostit od srovnávání studované kultury se svou vlastní. (Tamtéž)

1.1.3 Boasův přínos kulturní antropologii

Franz Boas představuje klíčovou postavu americké kulturní antropologie první poloviny 20. století. Antropologická škola F. Boase přinášela hlavní myšlenky, které vzešly z díla Wilhelma a Alexandra von Humboldtových. Boas tak přivedl antropologické myšlení do nové éry, označované jako antropologie klasická, obecná, vyznačující se promyšlenou metodologií a epistemologií. Svou koncepcí obecné antropologie, přispěl k ustanovení antropologie jako syntetické vědy o člověku a kultuře. Přičemž základní metodou výzkumu se stal terénní výzkum založený na koncepci kulturního relativismu, determinismu a historického partikularismu. Boas tak připravil půdu pro své studenty, následovníky a spolupracovníky na *Columbia University*, mezi které patřili například R. Benedictová, A. L. Kroeber, M. Meadová, A. A. Goldenweiser, M. J. Herskovits a další. Antropologické oddělení *Columbia University*, lze tedy právem označit za Boasovu školu kulturní antropologie.

2 RUTH BENEDICTOVÁ

Celým jménem Ruth Fulton Benedictová (1887-1948) se narodila v Norwich, do rodiny Frederika Fultona, lékaře pracujícího na výzkumu rakoviny. Její otec však zemřel, když byly Benedictové dva roky. Matka Bertrice pracovala jako knihovnice a učitelka a musela rodinu živit sama. Benedictová nesla ztrátu svého otce velmi těžce. *„Příběh mého života začíná, když mi bylo dvacet jedna měsíců, v době kdy zemřel můj otec... Moje matka byla zrcena otcovou smrtí. Vzala mě to místnosti, kde ležel v rakvi, a v hysterickém pláči mě prosila, abych si to pamatovala....“*²

² „The story of my life begins when I was twenty-one months old, at the time my father died...My mother was crushed by my father's death...She took me into the room where he lay in his coffin, and in an hysteria of weeping implored me to remember. Nothing is left to me

(Mead 1974: 98) Po jeho smrti se celá rodina stěhuje na farmu k prarodičům, kde Benedictová poznává baptistické učení. Po prodělání nemoci malá Ruth částečně ohluchla. Ale i přes svůj handicap byla velmi zvědavá, společně se sestrou navštěvovaly *St. Margaret's Girls' High School*, kde později Ruth i její sestra Margery dostaly stipendium na elitní *Vassar College*, kde Ruth studovala anglickou literaturu a v roce 1909 zde promovala. Poté pracovala jako učitelka a v zápětí na to, se roku 1914 provdala za Stanleyho Benedicta, profesora biochemie na *Cornell Medical School*. Benediktová se stala ženou v domácnosti, což jí nenaplňovalo, psala básně a krátké povídky a věnovala se tanci. S manželem Stanleyem se marně snažili o dítě. (Mead 1949: 457 - 468)

A tak začala Benedictová roku 1919 se studiem antropologie na *New School for Social Research* v New Yorku. Jejími vyučujícími zde byli A.Goldenweiser³ nebo E.C.Parsonsová⁴. Antropologie Benedictovou nadchla a tak od roku 1921 pokračovala se studiem pod vedením Franze Boase na *Columbia University*.(Obr. 1, 2) Ten se rovněž stal vedoucím její disertační práce na téma *Pojetí ochranného ducha v severní Americe* a v roce 1922 zde Benedictová získala doktorát. Se Stanleyem Benedictem se oficiálně nerozvedla, ale pronajala si sama byt v New Yorku. Zde se také velmi spřátelila s Edwardem Sapirem⁵, se kterým ji pojila láska k poezii, oba antropologové si své básně, řešící manželské krize jak

consciously of this experience, but if it is suppressed it would go a long way to explain the effect my mother's weeping has always had upon me"(Mead 1974:98)

³ **Alexander Goldenweiser** (1880 – 1940) byl americkým antropologem a sociologem. Studoval na Columbia University pod vedením Franze Boase. Zde získal doktorát za svou práci Totemismus. Věnoval se terénnímu výzkumu Irokézů.

⁴ **Elsie Worthington Clews Parsons** (1875 - 1941) byla americká antropoložka, socioložka, a folkloristka. Studující kmeny Tewa a Hopi v Arizoně a Novém Mexiku. Byla editorkou *The Journal of American Folklore* (1918-1941), prezidentkou *American Folklore Society* (1919-1920), prezidentkou *American Ethnological Society* (1923-1925) a byla zvolena jako první žena do vedení *Anthropological Association*.

⁵ **Edward Sapir** (1884- 1939) byl americký jazykovědec a antropolog, představitel lingvistického strukturalismu ve Spojených státech a jeden z tvůrců Sapir-Whorfovy hypotézy. Byl žákem Franze Boase na *Columbia University*, dále pak vyučoval na *University of Chicago*. Od roku 1931 do své smrti byl vedoucím antropologického oddělení na *Yale University*.

Benedictové tak Sapira navzájem vyměňovali. Benedictová psala básně pod pseudonymem Anne Singleton. Na Columbijské univerzitě zůstala, nadále se věnovala studiu a výuce kulturní antropologie a rovněž se stala Boasovou asistentkou a spolupracovnicí. Jejich spolupráce trvala až do jeho odchodu do penze v roce 1937. Svůj první terénní výzkum provedla v létě roku 1922 mezi Americkými Indiány Serrano pod vedením Alfreda Louise Kroebera⁶. Díky její hluchotě pro ni byla práce v terénu obtížná, proto byla nutná spolupráce tlumočnicků. (Tamtéž)

Od roku 1925 byla Ruth Benedictová editorkou *Journal of American Folklore*. V roce 1931 byla jmenována na katedře antropologie *Columbia University* odbornou asistentkou a roku 1948, krátce před svou smrtí, řádnou profesorkou. V roce 1939 byla zvolena viceprezidentkou a o sedm let později prezidentkou Americké antropologické asociace. (Budil 2003: 186) Dále pak viceprezidentkou Americké psychopatologické společnosti a stála v čele redakce časopisu *Psychiatrie*.

Během druhé světové války pracovala Benedictová jako vedoucí analytické sekce *Office of War Information* ve Washingtonu, kde prováděla výzkumy nepřátelských národů a okupovaných zemí. Po válce se vrátila zpět na *Columbia University*, kde se věnovala výzkumu interkulturních studií současných komplexních kultur, známe pod názvem *Research in Contemporary Cultures*. V roce 1948 navštívila Benedictová Evropu a země, které byly předmětem výše zmíněného výzkumu současných kultur. Při této příležitosti navštívila i tehdejší Československo, kde se účastnila semináře UNESCO v Poděbradech. Ruth Benedictová zemřela 17. září 1948 ve věku šedesáti devíti let na koronární trombózu. (Tamtéž)

Mezi pracovní cíle Benedictové patřilo rozpracování teoretických i metodologických východisek Boasovy školy, tedy americké kulturní antropologie. Zajímala se hlavně o studium obyčejů, hodnot a zvyků, které

⁶ **Alfred L. Kroeber** (1876, Hoboken- 1960) byl americký antropolog, historik a lingvista. Získal doktorát na *Columbia Univerzity* pod vedením France Boase. Kroeber působil většinu svého života na *California University* a v *Berkley*.

oddělují společnosti s různými kulturními tradicemi. Kultura je to, co podle Benedictové integruje lidi v jejich společnosti. Tak jako řadu akademiků z její generace ji oslovil progresivismus v politice a modernismus v umění.

2.1 Kulturní vzorce

V úvodní kapitole knihy se Benedictová zabývá stručným vymezením pojmu antropologie jako vědy studující člověka, jako společenského tvora. Předmětem tohoto zkoumání je lidské chování a zvyky, které danou kulturu tvoří a ovlivňují tak lidské chování. Benedictová tvrdí, že člověk vidí svět jako modifikaci konkrétního souboru zvyků, institucí a způsobů myšlení. Důležité je odprostit se od upřednostňování vlastního sociálního schématu, před jinými kulturami. Člověk přijímá hodnoty, tradice a zvyky od společnosti, do které se narodil, a považuje je za ty jediné a správné. Nahlíží na ostatní kultury z pohledu té své, tedy etnocentricky. Kultura není podle Benedictové předávána geneticky, ale je naučitelná. Při zkoumání kulturních forem jsou proto nejlepším cílem primitivní společnosti, které byly po celou dobu alespoň relativně izolované a měly tak možnost vývoje vlastních kulturních vzorců hodnot, tradic a zvyků. Benedictová byla přesvědčená o tom, že je nezbytná systémová interpretace kultur, že žádný celek není pouze souhrnem jednotlivých částí, ale je výsledkem neopakovatelného uspořádání. Ve své práci *Kulturní vzorce* předložila popis tří primitivních civilizací. Tvrdí, že několik kultur se soudržnou organizací chování přináší více poznatků než celá řada kultur, u nichž by se zmínily pouze významné vybrané jevy. Západní civilizace se díky příznivým historickým okolnostem rozšířila více než kterákoli jiná dosud známá regionální skupina. Zdomácněla na větší části světa, což nás vedlo k domněnce, která by za jiných okolností nevznikla – že lidské chování je uniformní. (Benedictová: 19)

2.1.1 Apolinský typ kultury

Zkoumané kmeny rozdělila Benedictová podle typu do skupin. V první řadě je to Apolinský typ kultury, zabývá se Pueblany v Novém Mexiku. Mezi Pueblany se řadí Hopiové, Zuniové a skupiny Tanoanů a Keresanů. Své společné jméno dostaly tyto kmeny od španělských dobyvatelů. Jejich prioritou je soulad s okolním světem. Ideálem této kultury je nekonfliktní člověk, který netouží po společenských výsadách, příkladně plní náboženské povinnosti a násilí se snaží co nejvíce potlačovat. Pueblané jsou rozvážní, vyrovnaní, nejsou moc emotivní, vyhýbají se sporům. Vytrvale se snaží o splynutí jednotlivce se skupinou, autorita není používána ani k výchově dětí a následkem toho nedochází k žádné bouřlivé pubertě ani revoltám teenagerů. Jejich životní způsob se vyznačuje umírněností a sebeovládáním, zdrženlivostí, klidem, přirozeností a skromností, což jsou motivy ritualizace. Středem jejich zájmů je bohatý systém obřadů, které na sebe podle kalendáře navazují a komplexně propojují všechny kultury. Ve svých modlitbách nikdy neprojevují své city, ale žádají klidný spořádaný život s příjemně strávenými dny a přivolání deště, který je v této pouštní krajině základním předpokladem úrody a tedy i spokojeného žití. *Modlitby na přivolání deště: „Odkudkoli, kde stále přebýváš, se tvoje cesty přiblíží. Své vánkem hnané mraky, své malé hejno oblaků plných živé vody pošleš, aby zůstaly s námi. Tvůj krásný déšť objímá zemi, zde v ltiwaně, kterou obývali naši otcové, naše matky, ti, kteří žili před námi, se svým ohromným množstvím vody přijdeš.“*(Tamtéž: 60)

Také k smrti mají Pueblané apollinský přístup. Nemůže ho zrušit ani smrt příbuzného natož nepřátel. Smrt příbuzného je ohrožením soudržnosti skupiny a u blízkých příbuzných vyvolává pocit nezměrného smutku a osamělosti. K zabití člena téže skupiny dochází velice zřídka a pokud se tak stane, věc okamžitě řeší finanční vyrovnání mezi příbuznými. Také sebevražda je pro ně nemyslitelným násilím

a v podstatě si ani nedovedou představit, že by se někdo mohl sám zabít.(Tamtéž: 97)

Benedictová uvádí, že hlavní společenskou vazbou je matrilineární rodina. Babičce a jejím sestřím, jejich dcerám a vnučkám patří dům a kukuřice v něm uskladněná. Ženy tvoří pevnou linii a ať se v manželství stane cokoli, odchází manžel do domu své matky, tak jako se bratři v případě rozvodu vrací zpět do rodného domu. Ve všech rodinách se cítí postavení muže ne z hlediska živatele rodiny, ale ze vztahu k posvátným předmětům domácnosti. Sňatek lze snadno uzavřít i zrušit a obojí se děje bez velkých emocí. Přesto většina manželství vydrží po celý život. Úloha majetku je důležitá pouze ve vztahu k obřadům a člověk se stává významným ne bohatstvím, ale množstvím ceremoniálních rolí, které převzal.

Nietzsche se zmiňuje o dvou zcela protichůdných způsobech, kterými se lze dobrot životních hodnot. Touhou člověka dionýského typu je dostat se prostřednictvím osobních zkušeností a rituálu do určitého extrémního psychického stavu, ať už pomocí alkoholu, opiátů nebo tance. Ale jedinec apollinského typu i ve víru tance „zůstává tím, čím je, a uchovává si své občanské jméno“.(Tamtéž: 70) Pueblané zážitkům, které člověka jakkoli i jen minimálně zavádějí za obvyklé hranice a zbavují ho střízlivosti, nedůvěřují, nevyhledávají je a nepřipouštějí žádné stavy překračující smyslové vnímání.

2.1.2 Dionýský typ kultury

Ukázkovým příkladem Dionýského typu kultury, je kmen Kwakiutlů, žijících na severovýchodním pobřeží Vancouverských ostrovů, jejichž základním principem, který zcela ovládá jejich život, je boj o prestiž. Jejich životní způsob je prostoupen výstřednostmi a agresivitou, cílem

náboženských obřadů je tanec, opojení a extáze. Typ kulturní konfigurace obyvatel ostrova Dobu v oblasti východní Nové Guineje, v níž je převládajícím motivem života pocit úzkosti a ohrožení, vyplývající ze zvláštních podmínek existence, z něhož se vyvinuly znaky paranoismu, které se staly zcela normálními a běžnými rysy povahy příslušníků kmene. Podle Ruth Benedictové jsou Kwakiutlové označováni jako skupina dionýská, tedy kultura vyznačující se soupeřivým duchem, zdůrazňující agresivitu, soutěživost, rozdělení do společenské hierarchie a snahu dosahovat maximálních až nemožných cílů. Tyto kmeny disponují velkým bohatstvím, které se dědí. U Kwakiutlů tvoří dědictví základ společnosti, majetek se rozděluje na dvě skupiny a to na majetek na souši a majetek v moři, tedy jednotlivá loviště, která patří skupině příbuzných, a jejich členové jsou spoluvlastníci. Dále pak na výsadní práva, věci hmotné povahy jako totemy, sloupy domů a heraldické znaky, nehmotný majetek jako písně, jména, mýty a privilegia, která jsou pýchou všech mužů a dědí se v pokrevní linii, avšak nejsou společným vlastnictvím. Významným majetkem jsou tituly, které zajišťují výsadní postavení v hierarchickém uspořádání. (Benedictová 2003: 142). Primogenitura zajišťuje dědění těchto titulů na prvorozeného syna. Pro Kwakiutly je manželství stejně jako pro jiné kmeny Severozápadní Ameriky nejdůležitější úlohou pro získání postavení, ale na rozdíl od jiných kmenů se tu neuplatňuje tradiční matrilinearita. Mužům je propůjčováno postavení a výsadní práva otcem nevěsty. Ten s nimi pak disponuje pro své potomky. Obřady u Kwakiutlů jsou tanečního rázu, tanečníci převlečeni za medvědy tančí kolem ohně a drápy drásají zem. Tancem předvádějí náboženské společnosti, do kterých jsou příslušníci kmene rozdělováni. Další společností jsou kanibalové, kteří při významných událostech pojídají těla otroků. Kwakiutlové, mají k pojídání lidského masa odpor, avšak překonání se, zvedá jejich prestiž a podtrhuje jejich dionýskou povahu. Mladíci z kmene procházejí nejprve iniciačním obřadem. Chlapec je unesen duchy a musí zůstat určitou dobu sám v lese, po návratu předvádí chování „šilence“ a následně je soukmeníky zkrocen. (Tamtéž: 136-140)

Náboženství je velmi podobné světské organizaci a je rozděleno na dvě části. V létě je u moci světská organizace, hlavní roli hrají získané tituly. Na zimu tvoří jedinci skupiny kolem duchů, kteří je do skupin přizývají a jejich světská jména jsou tabu. Ve společnosti se rovněž vyskytují šamani, lidé kteří byly uzdraveni z vážné nemoci slouží jako kontaktní osoba mezi vesničany a duchy. Kwakiutlové jsou velmi pověřiví, a tak se například menstrující ženy musejí držet stranou od ostatních. Nesmějí se přibližovat k moři a potokům, pověsti tvrdí, že by mohly zapříčinit ztrátu ryb na lovištích. Také smrt svého příbuzného považují Kwakiutlové za absolutně nejhorší urážku a vyrovnávají se s ní také rozdáváním a ničením majetku, jako při každé jiné významné příležitosti. Navíc se vydávají na „lov lebek“ což není bráno jako odplata za smrt příbuzného, který mohl zemřít jakoukoliv příčinou, nejen rukou nepřítelů, ale jako náprava situace tím, že zabitím jiné osoby začne truchlit jiná domácnost. Smrt zničí mužovu hrdost a nemohl ji vnímat jinak, než jako hanbu. (Tamtéž: 138-140)

Ve kmeni Kwakiutlů je velmi rozvinuta míra citů od vítězství po hanbu. Takto přijímají každou událost, i tu nejmenší. Jestliže někdo prohrál v hazardní hře a přišel o celý majetek, byl nucen spáchat sebevraždu. (Codere 1957, 3: 473-486) Tato společnost nevyužívá svůj majetek pro získání jiných finančních hodnot, naopak s ním plýtvá a snaží se majetkem ukázat své postavení a obhájit tak svá výsadní práva. Jejich cílem je zahanbit své protivníky, tím, že ukazují své nezměrné bohatství. Tato soutěž může v některých případech vyvrcholit zničením značného materiálního bohatství (Eriksen 2008: 224). Tento princip funguje jako obrovský řetězec. Každý kdo rozdává svůj majetek, ví, že se mu vrátí v mnohem větší podobě. V případě, že soupeř nemá na splacení majetku a úroků, znamená to pro něj propad na společenské úrovni a ztrátu titulu. Naopak prestiž protivníka by mnohonásobně stoupla. Pro Kwakiutly to je určitý způsob boje, který začíná v mladistvém věku chlapců a pokračuje celým jejich životem až do smrti. Takové soupeření probíhá při *Potlachi* - náročná, velké hostině, kterou pořádá náčelník daného kmene, nositel

určitého titulu a zve na ní náčelníky z ostatních kmenů. *Tituly jsou oceňovány nebo „ověřovány“ při náročných hostinách, které připravil nositel titulu a na něž byli pozváni obyvatelé okolních vesnic i aristokratovi rivalové, jakými byli například rodinní příslušníci z manželčiny strany.* (Murphy 2004: 145). Při *Potlachi* se jedná o boj o prestiž daného hostitele. Jeho cílem je ukázat rozsah svého bohatství. Hostitel obdarovává své hosty množstvím jídla a darů, mezi nejcennější patří měděné destičky, takzvané *coppers*. Hostitelé vědí, že se buď jim, nebo jejich potomkům dary vrátí i s úroky, a tak je pro ně ekonomicky výhodné darovat co nejvíce majetku, avšak nikdy nepřekročit darovanou míru tak, aby ohrozili svou rodinu, nebo dokonce chod celé vesnice. *Potlache* se konají většinou v zimním období, kdy mají skupiny nashromážděné velké množství potravin, kterými pak mohou plýtvat a dokazovat své bohatství. Slavnosti se konají většinou při příležitosti narození dítěte, svatby, nebo po iniciačním rituálu. Náčelníci, velmi často pořádají slavnosti ve svých domech, kam zvou hosty a posazují je kolem velkého ohně, do kterého přilívají velrybí, nebo tulení tuk. Pro protivníky je velmi obtížné kolem žhnoucího ohně sedět, ale posunout se, nebo dokonce odejít, by znamenalo urážku pořadatele, svůj vlastní pokles na aristokratickém žebříčku a ztrátu těžce získaných titulů. V některých případech nezůstává pouze u rozdávání darů, ale vládce začne pálit svůj majetek, tedy své vlastní domy, lodě, ničit cenné měděné destičky, které tříští na několik kusů, avšak po nalezení jejich částí a snýtování, má destička ještě větší hodnotu. (Benedictová 2003: 150-151)

Dále jsem hrdý, že mohu tímto ohněm zničit svou měděnou destičku Dandalayu, která úpí v mém domě. Všichni víte kolik jsem za ní zaplatil. Zaplatil jsem čtyři tisíce příkrývek. Ted' ji rozbiju, abych zvítězil nad svým soupeřem (Tamtéž :151).

Potlach je tedy sociální instituce, která slouží především k distribuci majetku v jinak uzavřené společnosti. Dochází zde k rozsáhlým výměnám jmen, výsad a majetku ale také k jeho velkým ztrátám. Jde o vysokou hru,

kteřá má svá přísná pravidla a rituální spád a slouží k udržení a zhodnocení společenského postavení Kwakiutlů.

2.1.3 Dobu

Obyvatelé ostrovů Dobu žijí na skalnatých ostrovech sopečného původu, s nedostatkem úrodné půdy, vody a ryb. Přestože Dobuané těchto zdrojů maximálně využívají jsou proslulí nejen svojí chudobou, ale hlavně svojí nebezpečností. Před několika generacemi byli kanibaly. Jsou rozděleni do dobře organizovaných skupin, hierarchicky uspořádaných, lišících se od sebe pouze různými, tradicemi danými, formami projevů nepřátelství. Obyvatelé Dobu si bezesporu svoji špatnou pověst zaslouží. Jsou proradní, neuznávají zákony, každý prosazuje svoje zájmy a nezastaví se před ničím, včetně zrady.(Tamtéž : 106)

Největším společenským seskupením je skupina čtyř až dvaceti vesnic, které používají stejné jméno a tvoří válečnou jednotku, která je neustále v nepřátelském vztahu s ostatními podobnými lokalitami. Právě však ti, kteří žijí ve stejné lokalitě si navzájem nejvíce škodí. Ničí si úrodu, majetek, způsobují si nemoc a smrt. Pro tyto účely mají svoje vlastní kouzla, bez nichž se neobejdou. Život Dobuanů je ovládán kouzly, jsou přesvědčeni že bez nich nelze v žádné oblasti ničeho dosáhnout a kouzelné formule, týkající se i jiných věcí než nemocí, u nich patří k velmi důležitým částem soukromého majetku.(Tamtéž :107)

Jejich společnost není politicky organizována nemá ani právní systém, velice si cení zlé vůle a proradnosti, ze kterých se tak stávají uznávané ctnosti. S výjimkou matrilineárních skupin, což jsou úzce spjaté skupiny příbuzných z matčiny strany, kde panuje jistá míra spolupráce a důvěry, spočívají mezilidské vztahy obyvatel vůči všem ostatním lidem jako možným nepřátelům. Tento postoj se nezmění ani uzavřením

manželství mezi rodinami. Manželské dvojice na ostrově Dobu mají společné přístřeší a soukromí si bedlivě střeží. Pár žije od sňatku až do smrti střídavě rok ve vesnici manžela a rok ve vesnici manželky. Snoubenec je povinen ještě před svatbou vybudovat zahradu, na které celá rodina neskutečně lpí a kde pořádá zahradní rituály s kouzly. Soukromý majetek se brání s velkou zlobou a nelítostností a vlastnické právo na zahradu jako na soukromý prostor se uznává naprosto bezpodmínečně a je zvykem, aby se v ní žena s mužem pohlavně stýkali. Zásadou je, že nikdo nesmí vědět, kolik majetku má někdo jiný. Benedictová uvádí, že nevěra není výjimkou a vztah mezi mužem a ženou je naplněn nedůvěrou a nepřátelstvím, věrnost se nepředpokládá. Dívce ještě než vstoupí do manželství se vštěpuje, že svého muže k sobě nejlépe připoutá, když ho bude udržovat ve stavu sexuální vyčerpanosti. Zdá se, že sexuální uspokojení je téměř jediným veselým a rozjařujícím zážitkem, který si dopřávají. Přesto je i jejich sexuální život dán jejich charakterovou strukturou. Sexuální uspokojení jim dává jen malou radost a není zdrojem vřelých, přátelských vztahů mezi mužem a ženou. (Tamtéž: 107-110)

Významnou součástí života obyvatel Dobu je hospodářská směna odehrávající se v oblasti asi dvanácti ostrovů rozložených v kruhu o průměru asi dvěstěčtyřicet kilometrů. Toto teritorium vytváří okruh *Kula* a muži z každého ostrova podnikají dlouhé výpravy za výměnným obchodem. Dobuané s sebou berou dary, které mají výměnu usnadnit. Každý dostává vytoužený předmět na základě předběžného daru. (Tamtéž: 124)

Benedictová shrnuje svá pozorování takto: Život Dobuanů je nepřátelský a plný záudností. Dobuan velmi prožívá své nejzlejší sny o nepřízni celého vesmíru. Celý jeho život je boj, ve kterém svádí zápas na život a na smrt, jeho cílem je co nejvíce ukořistit. Mezi největší zbraně Dobuanů patří podezírání a krutost, neposkytují žádnou milost a ani ji neočekávají. (Tamtéž)

2.2 Chryzantéma a meč

2. září v roce 1945 podepsalo Japonsko kapitulaci rozhodnutím císaře Hirohita. Ten prohlásil: „*Dospěl jsem k závěru, že pokračování ve válce znamená zničení národa, prodlužování krveprolití a krutostí....Ukončení války znamená jedinou cestu k obnově světového míru a záchraně národa před utrpením, jemuž je nyní vystaven.*“ Tomuto aktu předcházel nejničivější útok v historii všech dosavadních válek. Svržení atomových bomb na města Hirošimu a Nagasaki, které ukončily životy více než 100 000 lidí.

V následujícím roce vyšla monografie Ruth Benedictové *The Chrysanthemum and the Sword*. Tato práce vznikla v období Druhé světové války na zakázku americké vlády a jejím výzkumným a politickým cílem bylo zkoumat mentalitu nepřítele – Japonců – a také to, jak se tato mentalita projevuje při způsobech vedení války.

Publikace, která vyplývala z válečného výzkumu Benediktové, je antropologickou zvláštností - studiem kultury zprostředkovaně, prostřednictvím literatury, novinových výstřižků, filmů a nahrávek. Tento dokument, původně nazvaný „japonské vzorce chování,“ byl rozšířen po skončení války do současného textu *The Chrysanthemum and Sword*. Benedictová jej sepisovala během druhé světové války při bojích s Japonskem. Světový konflikt znemožňoval uskutečnit výzkum přímo v Japonsku, a tak vedla rozsáhlé hovory s Japonci sídlícími v USA a mnoho užitečných informací získala i od japonských zajatců. Nemluvila japonsky a informace získávala s pomocí překladatelů. Zejména na těchto lidech byla zřejmá odlišnost přístupu, který se nedá vysvětlit pouze osobnostními charakteristikami zajatých.

Američané nebyli schopni pochopit mentalitu Japonců. Považovali za naprosto přirozené, že pokud byli zajati, zajímali se v první řadě o své

blízké, zda jsou na živu a pokud byl na ně vyvíjen nátlak ve formě výslechů, aby podali informace například o rozmístění bojových jednotek, pak mlčeli. Zatímco japonští zajatci neměli problém se zveřejněním takovýchto informací, podávali je zcela otevřeně a nejevili zájem o kontaktování svých rodin. Tyto a další rozdíly interpretovala R. Benedictová kulturně, když na jedné straně přisoudila kulturu viny Američanům a na druhé straně kulturu hanby Japoncům. (Benedictová 1946: 16)

Americká kultura je tak spojena s konceptem viny, jako primární sociální kontrolou regulující nepřístojné chování svých členů přisouzením viny, která je následně potrestána. Japonská kultura je pak spojena s konceptem hanby, přičemž usměrňujícím mechanismem jsou ostatní členové společnosti a zároveň obava nepřiměřeně jednat, že bude ze společnosti vyloučen. Benedictová zde rozpracovává problematiku kulturních vzorců a integrace kultury jako osobité varianty systémového výzkumu.

Benedictová použila v názvu své monografie dvě klíčová slova – chryzantéma a meč, která nám dávají možnost pochopit Japonsko z jejího pohledu.

Chryzantéma je typickou japonskou květinou a se svými křehkými okvětními lístky je brána jako symbol krásy a estetiky, spojována s něžností, citlivostí a nepochybně s feminitou, na druhé straně meč, symbol ctnosti, ale také předmět vázaný s maskulinitou, agresivitou a silou. Benedictová zde hovoří o estetickém kultu a kultu meče. Japonci jsou nebývale zdvořilí, ale i drzí či arogantní, agresivní i pasivní, militarističtí i mírumilovní, submisivní i dominantní, rigidní i adaptabilní, loajální a zrádní, bázlívi stejně jako stateční a konzervativní, ale i přístupní změnám. Toto zjištění však nevede k pochopení japonské společnosti. Benedictová vychází z předpokladu, že „nejvíce izolované části chování mají mezi sebou nějaký systematický vztah.“ (Tamtéž: 6)

Kulturní odlišnosti dvou národů jsou nejlépe zřetelné, pokud mezi nimi dojde ke konfliktu. Benedictová upozorňuje na odlišné důvody USA a Japonska, ospravedlňující jejich nepřátelské pozice. Dobyvatelské činy Japonska byly hodnoceny Spojenými státy jako neoprávněné výpady proti mezinárodnímu míru, a v podstatě se Japonsko v očích USA dopustilo provinění proti zásadě „žij a nechej žít“.

Naopak Japonsko svou expanzi obhajovalo tím, že vlastní absolutní suverenita i toho nejmenšího státu škodí světovému uspořádání a rozhodlo se „zachránit svět“ tím, že pojalo úmysl jej hierarchicky strukturovat. Pochopitelně se samotné Japonsko mělo stát vrcholem celé této „řádné“ společnosti. V japonské společnosti je hluboce zakořeněna víra v hierarchii. Benedictová upozorňuje, že to jednoduše neznamena pouhou západní autoritativnost dotýkající se pouze některých dílčích oblastí života Američana. Každý Japonec zná své „vlastní místo“ tedy *proper station* (Tamtéž: 6) ve společnosti, a tak se chová s ohledem na hierarchii natolik automaticky, že to Benedictová srovnává s dýcháním. Jakoby Japonsko bylo jeden veliký královský dvůr a občané služebníci s jasně určeným hierarchickým postavením. Benedictová uvádí, že v japonské domácnosti platí striktní etiketa na rozdíl od západní společnosti, kde se v domácím prostředí chováme neformálně. Mezi základní prvky výchovy patří vzdávat úctu. „Manželka se uklání svému manželovi, děti se uklání svému otci, mladší bratři se sklání před staršími bratry, sestry pak před všemi svými bratry jakéhokoli věku.“ (Tamtéž: 49) Toto je závazný způsob komunikace v rodině.

2.2.1 Japonské závazky

Ve své práci se Ruth Benedictová také zabývá postojem společnosti k předešlým generacím. V západní kultuře jsou potomci

chápaní jako dědicové předešlých generací *heirs of the ages*, zatímco východní kultura staví tyto do pozice dlužníků *debtors to the ages*.

Tento postoj dokonale vystihuje pohádka o pejskovi Hachi s níž se setkávají japonské děti již v útlém věku. Vypráví o malém štěňátku, které vychovával jakýsi pán a velice ho miloval. Pejsek vyrostl a každé ráno doprovázel na ulici svého pána a večer, v době jeho návratu, mu šel na stejné místo naproti. Pak ale pán zemřel a ať už to Hachi věděl, nebo ne, chodil stále na stejné místo v očekávání, že se milovaný pán vrátí. Tak ubíhaly roky.

Tato pohádka je významná pro ilustraci toho, jak má správně Japonec jednat. „Nezapomeň na *on*!“ (Tamtéž: 99) Termín *on* je velice důležitý a je možné ho s jistým zjednodušením do češtiny přeložit jako závazek a každodenní život novorozeného Japonce znamená navyšování dluhu. (Tamtéž: 99 -100)

Termín *on* tedy vyjadřuje závazek, který se jeví jako zadluženost, ze které se nikdy nedá zcela vymanit. Jestliže nelze splatit dluh, dlužník se musí chovat ke svým věřitelům alespoň úslužně, z čehož vyrůstá úcta vzdávaná autoritám.

Podobnou „půjčku“, kterou získal pejsek Hachi ve výše uvedené bajce, získal i každý člen japonské společnosti. Ta se nevztahuje jen k jeho rodičům či vychovatelům, ale hlavně k celému Japonsku, zastoupeném císařem, který je proto v pozici majoritního věřitele. „Každá cigareta distribuována do předních linií ve jménu císaře zdůrazňovala *on* každého vojáka; s každým douškem saké před bitvou se navyšovalo císařské *on*. Každý pilot kamikadze před svou sebevražednou misí říkal, že splácí *on* císaři.“ (Tamtéž: 108). Dluh nezaniká smrtí dlužníka, ale automaticky přechází na ostatní členy jeho rodiny. Benedictová uvádí, že zadluženost člověka *on* není ctností, ale tou je až splacení dluhu. Tyto úvěry doprovázejí Japonce hned od narození. Samotný úvěr není nic chvályhodného, tím se však stává až den splacení společně s naplněním jeho záměru (Tamtéž: 114). Západní společnost přičítá narození dítěte na

vrub rodičů, kteří se o něho nezištně starají, doufajíce, že se o ně ve stáří děti postarají. Jinak je to u společnosti východní. V Japonsku jde o téměř ekonomickou transakci, kdy je dítě povinno *on* postarat se o své rodiče ve stáří, zrovna tak, jako se o něho postarají jeho potomci. Toto splácení má specifický japonský název *gimu*. Benedictová uvádí dva rozdílné výrazy: odplata rodičům se nazývá *ko*, císaři pak *chu*. Toto splácení se odehrává během celého života a je ústředním pilířem japonského školství, které je nazýváno *gimu vzděláváním*. Hlavním úkolem této výuky je přivést dítě k poslušnosti rodičů a císaře. A zde se znovu uplatňuje bajka o pejskovi Hachi, jehož loajalita nekončí ani smrtí pána. (Tamtéž: 108-117)

Úcta k rodičům *ko* však může stát v konfliktu s jinými ctnostmi, jak to ukazuje následující příklad. Benedictová toto vysvětluje na příkladu, kdy matka ukradla peníze svého syna. Ten věděl, že ty peníze sebrala ona, ale vzal tuto krádež na sebe. Jeho manželka odhalila pravdu a spáchala společně s jejich dítětem sebevraždu, aby vzala odpovědnost za ukradené peníze. Při veřejném vyšetřování nebyla matčina účast v této tragédii vůbec brána v potaz. Syn naplnil úctu k matce, když odešel do Hokkaida, aby obnovil svou pověst tak, že sám sebe posílí k podobné zkoušce v budoucnosti. (Tamtéž: 119) Paradoxně se tak jeví, že pravým důvodem této tragédie byl pouze syn, jenž si nezachoval rozvahu a respekt vůči sobě. Ovšem nezískal by ho ani tehdy, kdyby obvinil svou matku. Následně pak tím, že přiznal zodpovědnost za tuto krádež, neprojevil dostatečnou úctu své matce. Ani svatbou nekončí závazek k rodičům *ko*, ten navíc přechází i na partnera. (Tamtéž : 119)

Ve třetím modelu se jedná o splátku, kterou je nejobtížnější nést. Benedictová ji nazývá *giri* a oproti *on* či *gimu* (respektive *ko* a *chu*) není sdílená společně s Číňany. „Žádný Japonec nehovoří o motivacích, dobré pověsti nebo o dilematech při konfrontaci mezi muži a ženami, bez toho, aniž by hovořil o *giri*.“ (Tamtéž : 133) Zdůrazňuje však zásadní rozdíl mezi *giri* a *gimu*, který shledává ve slově „nedobrovolně“. *Giri* tak představuje

neuvědomělé nadcházející závazky, které přesto doléhají na jedince stejně jako je tomu u *on* a *gimu*. Ruth Benedictová rozlišuje *giri* na „*giri* vůči světu“ a „*giri* vůči vlastnímu jménu“ (Tamtéž:134). V prvním členu dělení se myslí jedincova neustálá provázanost s ostatními ve společnosti, defacto budoucí pohledávky ke splacení *on*, jehož se Japonci bude dostávat od druhých. Druhý člen se týká povinnosti zachovávat své dobré jméno, popřípadě čest. „Takto *giri* zahrnuje všechny povinnosti, které jedinec dluží vlastní rodině.“⁷(Tamtéž :134)

Tak jako meč náleželo i *giri* dříve pouze samurajům. Nyní je však běžnou ctností pro všechny třídy. Pro celkové srovnání zmíněných konceptů *on*, *gimu* a *giri* odkazuje Benedictová k níže uvedenému přehledu, které nazývá schématem japonských závazků (Tamtéž)

Schématická tabulka japonských závazků a jejich reciprocity

I. **On**: pasivně vzniklé závazky. Někdo může „přijmout *on*“; „obléci si *on*“ apod. *on* jsou závazky z pozice pasivního příjemce.

ko on. *On* přijato od císaře.

oya on. *On* přijato od rodičů.

nushi no on. *On* přijato od svého pána.

shi no on. *On* přijato od svého učitele.

⁷ Benedictová užívá slovní hříčky pro zdůraznění konceptu *giri*: „The term for father-in-law is fatherin- giri; mother-in-law is mother-in-giri, and brother-and sister-in-law are brother-ingiri and sister-ingiri“

On se přijímá v celé řadě společenských kontaktů v rámci lidského života. Poznámka: Všichni takoví lidé, od kterých někdo přijal *on*, se mu tak stávají ***on jin***, „*on* člověkem“ (resp. dárce závazku).

II. Reciprocita *on*. Kdokoliv „platí“ tyto dluhy, „oplácí tyto závazky“ v rámci *on* člověka; tyto závazky jsou nahlíženy z pozice aktivního splácení.

A. *Gimu*. I sebe poctivější splacení těchto závazků je stále ne více než částečné a zároveň zde není časové omezení.

***chu*.** Povinnost vůči císaři, zákonu, Japonsku.

***ko*.** Povinnost k rodičům a předkům (a následně také potomkům).

***nimmu*.** Povinnost vůči vlastní práci.

B. *Giri*. Tyto dluhy jsou považovány za takové, že mohou být splaceny s matematickou přesností k obdrženým laskavostem a zároveň jsou časově omezeny. (Benedictová: 116)

1. *Giri-vůči-svět*

Povinnosti lennímu pánovi. Povinnosti k rodinným příslušníkům. Povinnosti vůči ne-příbuzným osobám náležejícím jim získané *on* od dané osoby, např. *on* získané peněžní půjčkou, prokázanou laskavostí, spoluprací (např. v rámci nějaké „pracovní party“). Povinnosti ke vzdáleným příbuzným (tety, strýcové, synovci, neteře); nepřináležejí jim *on* přímo, ale z důvodu společných předků. (Tamtéž)

2. *Giri-vůči-vlastnímu-jménu*. Toto je japonská verze německého termínu *die Ehre* (čest).

Jedincova povinnost zachovat si „čistou“ reputaci od zneuctění nebo potupy, např. povinnost v pokračování dlouhodobého nepřátelství mezi rodinami, klany nebo odvety (toto vyřizování účtu není počítáno za agresi). Jedincova povinnost vůbec nepřipustit (profesní) pochybení nebo

nedbalost. Jedinčova povinnost naplňovat japonské dekorum, např. zachování slušného chování, nežít nad své vlastní poměry, inhibice vyjadřovaných emocí při nevhodných příležitostech atd. (Tamtéž)

Tyto japonské termíny se mohou různě překrývat, a tím vytvářet vzájemné konflikty.

Benedictová uvádí příklad kapitulace Japonska v srpnu roku 1945. Do uznání porážky celá společnost byla řízena *chu*, což znamenalo bojovat do posledního muže. Ve chvíli kdy císař podepsal dokumenty o ukončení války, tak stejný závazek *chu* umožňoval každému Japonci radostně vítat okupanty a poté s nimi bez skrupulí spolupracovat. (Tamtéž: 172) Takové jednání je z našeho pohledu bezpochyby matoucí. Benedictová to vysvětluje tak, že máme tendenci jednat podle vlastní zkušenosti, která se zásadně podílí na charakteru člověka. (Tamtéž: 196)

„Západní obyvatelé nedokážou tak snadno získat schopnost Japonce přecházet z jednoho chování do druhého bez toho, aniž by je to tolik psychicky zatěžovalo.“(Tamtéž:197)

Dalším důležitým bodem k pochopení uvedeného výkladu může být upozornění, že nelze vnášet do žádné z japonských povinností euroamerickou dichotomii spočívající v posuzování jednání na dobré a zlé. V evropském kontextu se napětí mezi dobrým a zlým prolíná celou historií křesťanství. Velká část evropských ale i amerických pohádek je variací na boj dobrého se zlým. Japonsku je však tato úvaha zcela cizí. Naopak jsou přesvědčeni, že lidská přirozenost je od základů dobrá, a proto nepotřebuje bojovat s nějakou vlastní zlou polovinou.

2.2.2 Kultura viny a kultura hanby

Benedictová rozlišuje kultury podle toho, jestli se zakládají na hanbě - *shame*, nebo na vině - *guilt*. Do její definice spadá kromě USA

i Evropa. „Jakákoliv společnost, která vštěpuje absolutní standardy morálky a trvá na posilování jedincova svědomí je z definice kulturou viny, ale kdokoliv v takovéto společnosti, jako například ve Spojených státech, může být kromě toho vystaven i hanbě, když se sebeobviňuje z neomalenosti, kterou však nelze považovat za hřích.“ (Tamtéž : 197)

Dále uvádí „V kultuře, ve které je hanba převažujícím trestem, jsou lidé pouze zklamáni z činů, od kterých bychom očekávali, že způsobí pocit viny. Toto zklamání však může být velmi intenzivní a nelze ho odejmout zpovědí a rozřešením jako může být odejmuta vina.“(Tamtéž) Z této definice kultury viny je možné usuzovat, že je založena na křesťanské dikci. Vina je srovnávána s hříchem, který lze odpustit zpovědí a následným rozřešením, jejímž prostřednictvím křesťan vyznáním vlastních hříchů může dojít smíření s Bohem a církví. Na druhé straně hanba se zde jeví jako něco v zásadě neodpustitelného.(Tamtéž)

Benedictová specifikuje kulturu hanby, která je zapříčiněna kritikou okolí a příslušné chování vysvětluje vnějším postihem, na rozdíl od kultury viny, která se vyznačuje pocitem hříšnosti. Člověk pociťuje stud, díky výsměchu, ať už skutečnému nebo domnělému. Avšak o veřejnou sankci se jedná v obou zmíněných případech. Lidé žijící v kultuře hanby mají větší tendenci nechávat se ovlivnit tím, co si o jejich činech myslí jejich okolí. Je nasnadě, že ocitne-li se příslušník společnosti kultury hanby v západních zemích, může pociťovat frustraci. Ruth Benedictová uvádí příklad slečny Mishimi, která ve své autobiografii *My Narrow Isle* popisuje vlastní kulturní šok. „Horlivě usilovala o to, aby mohla odjet studovat na americkou univerzitu. Přitom zdolala neochotu své konzervativní rodiny přijmout *on* (*on* jsou závazky z pozice pasivního příjemce) vůči americké společnosti. Odjela do Wellesley (dívčí školy). Tvrdila, že vyučující i dívky byly velice laskavé, avšak pociťovala, že jí to činí neskutečné potíže. „Moje hrdost zakládající si na pečlivé výchově, univerzální charakteristika Japonce, byla citelně zasažena. Byla jsem na sebe našťvaná, protože jsem nevěděla, jak se tady mám správně chovat, stejně jako k okolí, které se zdálo, že si tropí žerty z mého vychování. Kromě tohoto neurčitého, ale

hluboce zakořeněného pocitu hněvu, jsem nepocítovala žádné jiné emoce. Připadala jsem si jako bych přiletěla z jiné planety se smysly a pocity, které jsou na tomto světě neužitečné. Celá má japonská výchova vyžadující eleganci v každém pohybu a pronesení každého slova podle etikety, mně nesmírně oslabovala sebevědomí v tomto novém prostředí, kde jsem byla zcela slepá, myšleno sociálně.“ (Tamtéž: 226) Trvalo to dva, nebo tři roky než se uvolnila a začala akceptovat nabízenou vlídnost.

Z tohoto příkladu zaznívá frustrace způsobená chováním podle neplatného kulturního vzorce. USA má naprosto jiné nároky, jimiž se řídí a jednají jednotliví členové společnosti a je možné, že by se slečna Mishima byla schopná přizpůsobit, ale otázkou zůstává, zda se může zcela ztotožnit, tedy nahradit svou dosavadní socializaci ke kultuře hanby za výchovu ke kultuře viny. Tento příklad je ukázkou, že zdánlivě snadné přecházení Japonců z jednoho chování do druhého je možné registrovat pouze v rámci systému hodnot jeho kultury.

3 MARGARET MEADOVÁ

Mezi nejvýznamnější žáky Franze Boase, jejichž mediální ohlas často zastínil i proslulost jejich učitele, náleží bezpochyby Margaret Meadová. Meadová se narodila 16. prosince v roce 1901 do učitelské rodiny ve Philadelphii v Pensylvánii, ale vyrůstala v Doylestownu. Byla první z pěti dětí narozených manželům Meadovým, sociálním vědcům. Její otec Edward Sherwood Mead byl profesorem ekonomie na *University of Pennsylvania* a matka Emily Fogg Mead vzdělaná sociální reformátorka, která byla rovněž pedagožkou a prováděla výzkumy italských přistěhovalců. Babička z otcovy strany, Martha Adeline Ramsay Mead, dětská psychologka, hrála aktivní roli v životě Margaret a jejích tří sester a bratra. Byla to ona, která ji nejprve učila sledovat chování mladších sourozenců a zjišťovat důvody jejich jednání. Byla jejím prvním učitelem a zastávala názor, že není dobré, aby děti trávili většinu času uvnitř domu, ale aby také pobývali venku, absorbujíc praktické lekce z přírodopisu

a botaniky. Margaret se brzy naučila být bystrým pozorovatelem světa kolem sebe. Byla v rodině považována za unikátního jedince a to inspirovalo její důvěru a zvědavost. Margaret měla čtyři sourozence - jednoho bratra, který se narodil dva roky po Margaret, a tři mladší sestry. Katherine zemřela v roce 1907 ve věku devíti měsíců, Elizabeth a Priscila se narodily v roce 1909 a 1911. Babička přivedla Margaret k myšlence zapisovat si poznámky mapující chování malých sester a pomohla jí tak vidět vznikající rozdíly v chování a temperamentu mezi dívkami. Margaret se naučila s láskou dělat tyto poznámky, navazujíc na to, co již Margaretina matka započala od začátku těhotenství s ní. Ta zapisovala do deníku stavy svojí mysli a každodenní zkušenosti, věříc, že by tyto faktory mohly ovlivnit vývoj jejího dítěte. Po narození malé Margaret pokračovala v psaní poznámek a zaplnila třináct notesů s popisem i těch nejmenších detailů ve vývoji a chování dítěte. (Flaherty 2012)

Přesto, že Margaret žila v rodině s akademickým vzděláním, její školní výuka se skládala ze dvou let mateřské školy, ročník půldnů ve čtvrté třídě, a šest let na vysoké škole. Pokud nechodila do školy, ona a její sourozenci se učili doma od babičky. Vzhledem k její nekonvenční výchově, získala Margaret také řadu manuálních dovedností jako je hudba, řezbářství, košíkářství, kresba, malba apod. (Human Nature and the Power of Culture 2012)

V červnu roku 1917 se Margaret Meadová setkala s Lutherem Sheeleighem Cressmanem, mladším bratrem jednoho ze svých učitelů na *Doylestown High School*, tajně se zasnoubili na Silvestra 1917 a oddáni byli 3. září 1923. V té době byl Cressman knězem episkopální církve a vykonával práci absolventa v sociologii. (Obr. 3) Nakonec opustil kněžství a stal se prominentním archeologem amerického severozápadu. Cressman a Mead se rozvedli v roce 1928.(Flaherty 2012)

Margaret zdělila akademické ambice své matky, smysl pro sociální odpovědnost a touhu něco změnit. Roku 1918 nastoupila Meadová na *De Pauw University*, kde strávila pouze jeden rok a poté přešla na *Barnard College* v New Yorku, kde roku 1923 ukončila studium psychologie a kde se setkala s antropologem Franzem Boasem, který se stal jejím rádcem a inspiroval ji věnovat se antropologii jako postgraduální student na Kolumbijské univerzitě. Zde také poznává Ruth Benediktovou, která se stala její kolegyní a velmi blízkou přítelkyní. V roce 1926 nastoupila v *American Museum of Natural History* v New Yorku. Tady přijímá v roce 1925 nabídku uskutečnit svůj první terénní výzkum na ostrově Samoa v Polynésii. (*Human Nature and the Power of Culture* 2012).

Na Samoi žije devět měsíců, věnuje se hledání kulturních rozdílů a jejich příčin. Po návratu z terénu v roce 1928 vydává svoji první publikaci *Dospívání na Samoa*, dokončuje doktorát a stává se asistentem kurátora etnologie. (Tamtéž)

V roce 1928 si Meadová také bere v Aucklandu na Novém Zélandu svého druhého manžela, Reo Franclina Fortunu. Odtud oba odjíždí opět do terénu do Melanésie a usazují se v obci Manus Pére, kde se Meadová věnuje vzdělávání dětí a jejich mentálnímu vývoji, zatímco Fortune náboženství Manus a jeho výzkumu. Meadová později nazvala toto období „Nejlepší exkurzí, kterou jsme kdy měli.“ (Tamtéž)

Meadová během svých terénních výzkumů navštívila mimo zmiňovaných Samoi a Manusu ještě Omahu, Novou Guineu a Bali. Po návratu zpět do Ameriky pracovala v Museum of Natural History. Roku 1929 získala doktorát z antropologie na Columbia University. I v Americe pokračovala Meadová se studiem a psaním o společnostech, které navštívila a nadále rozvíjela Boasovské pojetí kulturního determinismu a relativismu v jejím nejznámějším díle *Pohlaví a temperament ve třech primitivních společnostech* (1935).

V roce 1936 byla oddána za svého třetího manžela Gregory Batesona, se kterým měla svoji jedinou dceru Mary Catherine Batesonovou, která o svých rodičích později napsala knihu *With a Daughter's Eye: A Memoir of Margaret Mead and Gregory Bateson*.(Tamtéž)

Během druhé světové války pracovala stejně jako Ruth Benedictová pro *Office of War Information*, kde uplatňovala své znalosti z antropologie, pedagogiky a v neposlední řadě z psychologie. Ke konci války studovala Meadová vztah mezi mužem a ženou ve stále se měnícím světě. Své poznatky publikovala v knize s názvem *Mužství a ženství* (1949). Společně s R. Métrauxovou napsala roku 1953 práci *Studium kultury na dálku*, ve které se věnovaly teoreticko metodologickému výzkumu současných kultur. (Tamtéž)

Po skončení druhé světové války začala Meadová pracovat pro UNESCO, pro které napsala knihu *Kulturní vzorce a technická změna*. Ta měla sloužit politikům a úředníkům, kteří zajišťovali realizaci programů pro pomoc rozvojovým zemím. „Charakteristickým rysem této práce je snaha Meadové, aby technický rozvoj v oblasti zemědělství, stejně jako nové zásady v organizaci lékařských služeb, školství a výchovy, pokud možno co nejméně narušily osobitost původních kulturních vzorů a kompaktnost kultur těchto zemí.“(Soukup 2011: 464). Roku 1953 se Meadová rozhoduje zachytit změny ve dříve zkoumaných společnostech. Tyto změny popisuje v knize *Nové životy za staré*, vydané v roce 1956 a popisující změny tradiční společnosti pod vlivem druhé světové války na ostrově Manus. Meadová se mezi lety 1964-1975 vrátila mimo jiné i na Bali a Samou. V těchto případech už nešlo o terénní výzkum, Meadová pouze upozorňovala na některá kulturní specifika, avšak jejich výzkum přenechala kolegům, kteří v této oblasti prováděli dlouhodobé terénní výzkumy. (Flaherty 2012)

Meadová zemřela 15. listopadu 1978 v New Yorku na rakovinu. Po její smrti 19. ledna 1979, jí byla udělena Jimmy Carterem prezidentská medaile svobody. Přestože v současné době dochází k určitému přehodnocení díla Meadové můžeme tvrdit, že představuje jednu z nejvýznamnějších osobností světové antropologie. (Human Nature and the Power of Culture 2012)

3.1 Terénní výzkumy

3.1.1 Samoa

Krátce předtím, než odjela Meadová na Samou, obdržela od Franze Boase, který ji na tento výzkum doporučil, dopis s konkrétními body jejího výzkumného projektu. Měla zde zkoumat psychologický postoj jedince pod tlakem kulturního vzorce a zjistit zda zdejší dívky mají stejný „vzpurný duch“, který se objevil u dospívajících dívek v Americe. Chtěl, aby se zabývala tímto konkrétním problémem a neztrácela čas studiem obecné kultury na Samoe. Měla Boase podpořit v jeho sporu s eugeniky a potvrdit jeho tezi biologické a kulturní determinace lidského chování. (Soukup 2011: 461)

Meadová žila na ostrově Tau v rodině amerického lékaře a prováděla přímá empirická sledování. Naučila se domorodému jazyku, nosila domorodé oblečení a šperky, a snažila se co nejvíce sžít s domorodými dívkami. Někteří kritici však měli výhrady k volbě jejího bydlení na ostrově. Byli přesvědčeni, že by měla žít přímo v domácnosti Samoanů. Tohoto názoru byl zřejmě i Boas, o čemž svědčí jeden z mnoha dopisů, odesílaných Meadovou Ruth Benediktové, kde vysvětluje, že by v rodině neměla místo a soukromí nutné k práci. (Human Nature and the Power of Culture 2012)

„ Ruth nejdražší - přikládám kopii dopisu Dr. Boasovi - s návrhem soustředit mou pozornost na výhody Ta'u. Jestliže s Vámi o tom bude hovořit, ujistěte ho, že já na tom budu lépe zde, než v jedné z vesnic. Budu. Jsem si tím jistá. Kdybych si nebyla jistá, že se nebudu v bílém domě ulívat, nebyla bych tu. Ale jídlo dělá veškerý rozdíl mezi efektivností a neefektivností. Jídlo zde v hotelu Pago Pago mě udržuje v nejlepším. A paní Holt je dobrá kuchařka. Je to jídlo koupené z kantýny místo z místních krámků, a to znamená čistou vodu. Já nevím, jestli se nerozmazluji, ale nebylo by tam místo a soukromí pro práci. Každé slovo které bych napsala, by sledovali přes mé rameno.“⁸ (Obr. 4)

Poté, co strávila asi devět měsíců pozorováním, rozhovory a psychologickými testy 68 dívek ve třech vesnicích v západní části ostrova Tau, studujíc výchovu typickou pro samoánskou kulturu, proměny chování a prožívání u různých věkových skupin dívek, jejich život v pospolitosti, sexuální zkušenosti, roli zábavy a tance, individualitu, chování v konfliktních situacích apod., došla Meaová k závěru, že dospívání není na Samoe pro dívky stresující doba, protože jejich kulturní vzory byly velmi odlišné od těch ve Spojených státech.

Závěry tohoto výzkumu publikovala jako rigorózní práci s názvem *Dospívání na Samoe* (1928), kterou jí schvaluje sám Franz Boas a také píše ke knize předmluvu. Tato kniha, která detailně popisuje život adolescentů se stala ohromně populární a byla vydána ve více než dvanácti vydáních v různých jazycích a udělala Meaovou slavnou.

⁸ „Ruth dearest- I'm enclosing a copy of my letter to Dr. Boas - designed to concentrate his attention upon the advantages of Ta'u. If he talks to you about it, assure him that I'll be better off than in one of the villages here. I will. I'm pretty sure. If I were only sure that I wasn't shanking [sic] by living in a white home. But food makes all the difference between efficiency and inefficiency. The food here at the hotel [in Pago Pago] keeps me anything but at my best - and Mrs. Holt is a good cook. It will mean food bought from the canteen instead of from native stores and it will mean pure water. I don't know whether I'm just coddling myself, but there would be no place to work in a native house - and no privacy for work. Every word I wrote they'd be looking over my shoulder,,. (Human Nature and the Power of Culture 2012)

3.1.2 Manus

Na lodi vracející se ze Samoy, poznala Meadová svého druhého manžela, Reo Franclina Fortunu. Společně se vydávají do Pere, malé vesnice na ostrově Manus, v Papui Nové Guinei. Meadová chtěla studovat myšlenkové procesy dětí v preliterární společnosti a požádala děti Pere aby pro ni namalovali výkresy. Na této cestě nasbírala přibližně 35 000 kusů dětských prací. Zde zkoumá myšlení primitivních dětí se zvláštním zřetelem na animismus. V kultuře, jako je Manus, kde se nadpřirozeno prolíná každodenním životem, zjišťuje Meadová, že děti ve svých kresbách neprojeví žádný zvláštní zájem o nadpřirozeno. Zaměřili se místo toho na realistické zobrazení světa kolem nich. Zde také pozoruje některé změny v typech výkresů podle pohlaví a věku. Děvčata například, mají často sklon k dekorování a používají barvu, zatímco chlapci se vyhýbají barvě a svými kresbami popisují "realistické" scény a předměty, jako lidi, zvířata, domy a lodě. Děti v Pere vyrůstají ve vesnici postavené nad vodou a musí se naučit základní pohybové dovednosti pro přežití ve velmi mladém věku - jak plavat, udržovat rovnováhu a pádlovat v kanoi. Meadová, která se v průběhu celé své kariéry zajímá o gesta a řeč těla a o způsob ukládání a přepravy malých dětí v různých kulturách, napsala ve svých poznámkách, že reakce zachytit se staršího krku přijde u malých dětí ve vesnici Pere velice brzy, což je důsledkem toho, že většina venkovského života se odehrává nad vodou a malé děti jsou přenášeny na ramennou svých starších sourozenců a rodičů. Velmi malé děti zde také kouří tabák a žvýkají betel, ořech z tropické palmy nalezené v regionu. (Human Nature and the Power of Culture 2012)

Na ostrově Manus shromažďuje Meadová rozsáhlý materiál a vydává své poznatky o technikách socializace a výchovy pro dozrávání a formování osobnosti v knize *Growing Up in New Guinea* (1930). Tato kniha je psaná pro širokou veřejnost, ale v roce 1934 také publikuje monografii o Manus pro své kolegy a vrstevníky s názvem *Kinship in the*

Admiralty Islands (1934). V roce 1953 se Meadová na ostrov vrací doprovázena dvěma mladšími kolegy, Theodorem a Lenorou Schwarz a společně testují vliv technologických změn na životy lidí. Své poznatky publikuje v knize *New Lives for Old: Cultural Transformation in Manus*. (Tamtéž)

3.1.3 Nová Guinea

Kniha *Sex a temperament ve třech primitivních společnostech* (1935), je také napsána z pozice doktríny kulturního determinismu. Meadová se zde zaměřila na výzkum tří kmenů na Nové Guineji, kde analyzuje typy mužské a ženské role v primitivní společnosti.

Mezi psychikou ženy a muže příliš nerozlišuje kmen Arapešů, žijící v horské oblasti Nové Guineje. Pokud příslušníci obou pohlaví hodnotí vzájemně své psychické vlastnosti, sklony a zájmy, nepocítují potřebu vymezit a formulovat nějaké rozdíly mezi maskulinitou mužů a feminitou žen, neboť si jich vlastně nejsou vědomi. Muž i žena jsou ovšem vychováni podle kulturních vzorů a stereotypů preferujících ty psychické vlastnosti, které euroamerická kultura označuje za typicky ženské. Mírnost, poddajnost a emotivní postoj k lidem se tak stávají základní charakteristikou mezilidských vztahů jak u mužů, tak u žen tohoto kmene. Muži i ženy v nedílném zastoupení obdělávají pole a věnují stejné množství času a energie péči o potomstvo. Děti přitom mají naprostou volnost a jejich výchova má shovívavý a citově vřelý charakter. Život Arapešů je uspořádán kolem ústřední myšlenky, že muže a ženy, kteří se liší po stránce fyziologické i pokud jde o schopnosti, spojuje společný životní osud, který je jednoznačně mateřský, pečující a orientovaný od vlastních potřeb k potřebám budoucích generací. (Mead 2010: 50)

Mundugumor (nyní Biwat) bojový kanibalský kmen žijící na březích řek Nové Guineje také nerozlišuje roli muže a ženy. Na rozdíl od Arapešů

však rozvíjejí u dětí obou pohlaví velmi silnou agresivitu v mezilidských vztazích. Často nechají děti, aby se staraly samy o sebe, v extrémních případech při narození dítěte ne zrovna žádaného pohlaví jsou schopni nechat je zemřít. Pro Margaret to byla děsivá zkušenost. Na velice striktních a normách a předpisech, které přesně vymezují chování dětí k dospělým, zakládají výchovu dětí. Na rozdíl od harmonických a spontánních vztahů mezi dětmi a dospělými u Arapešů mají děti kmene Mundrugumorů od nejútlejšího věku velmi úzkostný a nedůvěřivý vztah k dospělým. Chlapci i dívky jsou vychovávány podle modelu, který euroamerická kultura označuje za typicky mužský. Není tedy divu, že mezi charakteristické vlastnosti příslušníků tohoto kmene patří bojovnost, sebejistota bezohlednost a pýcha, kterých je dosahováno prostřednictvím lovu lebek a kanibalismu. (Mead 2010: 181-240)

Třetí, poslední kmen, kterému se Medová věnovala je kmen Čambuli. Ten na rozdíl od svých geografických sousedů Arapešů i bojovných Mundrugumorů podobně jako euroamerická kultura rozlišuje mezi mužskou a ženskou rolí. Za zcela absurdní lze ale považovat fakt, že vlastnosti, které Evropané a Američané považují za typicky ženské, pokládají tito domorodci za výhradně mužské. Důsledkem takto orientované výchovy jsou muži tohoto kmene, kteří vykazují výrazně ženské vzory chování. Jsou mírní, nesamostatní, závistiví, upovídaní, lstiví, pomlouvační a hašteřiví. Mnoho času tráví ve zvláštních obřadních domech, kde se věnují drobným ručním pracím, zhotovování obleků a masek a přípravě slavností, rituálů a tanců. Ženy tohoto kmene vystupují velmi tvrdě, energicky a samostatně. Vykonávají většinu prací – od obdělávání zemědělské půdy až po rybolov. Dům a pozemky sice náleží muži a jsou děděny po mužské linii, ale fakticky jsou obývány a obhospodařovány ženami, které zde vládou. Muž se bez souhlasu žen nemůže ani oženit, nebo oženit svého syna. K sobě navzájem jsou ženy srdečné, bezstarostné a otevřené. V intimních vztazích jsou rozhodnější a aktivnější a muže, mezi kterými je značně rozšířena homosexualita, považují za slabé pohlaví. S dětmi se do věku šesti až sedmi let zachází

naprosto stejně. Zatímco po dosažení tohoto věku je dívka velice rychle vyškolená v řemeslech a vede střízlivý a zodpovědný život žen, chlapec je ponechán měkké výchově mužů. (Tamtéž: 249-277)

Tato práce je důkazem toho, že se dá mužská a ženská role ve společnosti velice těžko jednostranně vytýčit. (Tamtéž)

3.1.4 Bali

Na Bali se vydala Margaret Medová se svým třetím manželem Gregory Batesonem, britským, později americkým antropologem, ekologem a biologem, se kterým byla oddána v roce 1936 v Singapuru. Jejich cesta byla průkopnickou prací ve vizuální antropologii. Balijskou kulturu dokumentovali rozsáhlými terénními poznámkami a inovativním využitím statických fotografií a filmu. Dokumentovali způsob chování mezi rodiči a dětmi, rituální představení a obřady a umělce při práci. (Obr. 5) Kromě jiných objektů shromažďovali balijské umělecké práce jak dospělých tak i dětí a získali tak více než 1200 kusů uměleckých děl. (Human Nature and the Power of Culture 2012)

Mezi stěžejními pracemi vytvořenými na Bali jsou film *Trance and Dance in Bali* (1952) a kniha *Balinese Character: A Photographic Analysis* (1942), která obsahuje výběr 759 tématicky uspořádaných fotografií dokumentujících Baliněskou kulturu. Medová a Bateson vyvinuli metodu během níž byly její poznámky synchronizovány s Batesonovou fotografickou a filmovou dokumentací. (Jackniss 1988: 160-177)

Před návratem do Spojených států cestovali Medová a Bateson ještě na Novou Guineu, aby otestovali nové techniky terénního výzkumu, které objevili na Bali na zdejším kmeni latmul. Za celý svůj terénní výzkum pořídili přes 25 000 statických fotografií a 22 000 filmových stop. (Tamtéž)

3.2 Derek Freeman

Již ve 30. letech vystoupila řada kritiků, kteří označili mnohé závěry a generalizace, které Meadová předložila, za subjektivní a výběrové. Mnoho antropologů zařazovalo její práce spíše do oblasti umění než vědy.

Derek Freeman, antropolog a profesor na Australské národní univerzitě, ostře napadl práci M. Meadové *Dospívání na Samoe* v publikaci: *Margaret Meadová a Samoa: Zrození a zánik antropologické legendy* (1983). Freeman napsal, že téměř každé její tvrzení je buď zcela nepravdivé nebo těžce deformované a hlavní závěry *Dospívání na Samoe*, jsou ve skutečnosti výplody antropologického mýtu, který je hluboce v rozporu s fakty o etnografii a historii Samoanů. Tato kniha je více než korekcí vědecké chyby. Je to zásadní krok směřující k relativizaci sociálně konstruktivistického pojetí reality a kritice sociální relativismu jako takového. Derek Freeman tak v jistém smyslu podpořil obrat k biologickému determinismu v 70. a 80. letech. (Freeman 1984)

Do přehodnocení díla Margaret Meadové se pustil až v roce 1966 šestnáct let od okamžiku, kdy v roce 1940 přijel na Samou a strávil zde šest let přímo ve středu samoánské rodiny. Nenachází zde dospívání plné pohody a klidu jak popisuje Meadová, ale mládež stejně vzpurnou a rebelantskou jako v industriální společnosti. Nachází společnost založenou na uctívání panenství a partnerské oddanosti a dochází k závěru, že Samoa, kde je kult ženského panenství asi doveden k většímu extrému, než v jakékoli jiné kultuře známé v antropologii, je sotva místo pro situování ráje dospívající volné lásky.

Freeman jde ještě dál a pomocí řady nových důkazů tvrdí nejen to, že se Meadová stala obětí své vlastní dispozice dospět k závěrům přijatelným pro jejího učitele kulturního determinismu Franze Boase, ale

také žertu samoánské dívky. V roce 1987 uskutečnil Freeman rozhovor s Fa'apua'a Fa'amu, která tehdy jako čtyřicetiletá byla jedním z hlavních informátorů Meadové. Tehdy jí potvrdila, že ona a další mladé ženy pravidelně tráví noci se členy opačného pohlaví. Ale v roce 1989 v nahrávaném rozhovoru říká Fa'apua'a, že její vychloubání se předmanželskou promiskuitou byl jen mladistvý, zlomyslný žert, jako důsledek naléhavých otázek Meadové. (Tamtéž)

4 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila charakterizovat práci Margaret Meadové a Ruth Benedictové, nejvlivnějších a nejslavnějších antropoložek své doby. Meadovou i Benedictovou spojuje společná vášně pro antropologii, nadšení a láska ke své práci a hrdost nad tím, že jako ženy zastávaly pozice, které byly v té době obsazovány spíše muži a že pracující ženy mohou být také úspěšné. Jejich životy byly propojeny v mnoha ohledech, obě pracovali v terénu a pro obě byla práce koníčkem. Přesto že obě ženy tajily svůj dlouhodobý lesbický vztah, snažily se uvolnit stereotypy této doby a halasně veřejně hájily homosexuální chování.

V první části práce jsem představila jejich učitele spolupracovníka a rádce Franze Boase, zakladatele moderní sociálně kulturní antropologie.

V dalších kapitolách nastiňuji jak obě antropoložky svého učitele následovaly a využívaly tak při své práci jeho koncepty kulturního determinismu, relativismu nebo historického partikularismu. Svou práci jsem se nažila zaměřit na rozbor hlavních děl obou zmiňovaných. Popsat jejich život, od raného dětství přes dospívání, studium na Columbia University a jejich práci včetně terénních výzkumů.

Ve třetí kapitole věnované Ruth Benedictové, jsem se rozhodla rozebrat dvě stěžejní a asi nejznámější díla, tedy *Kulturní vzorce* a *Chryzantému a měč: Japonské vzorce kultury*. V *Kulturních vzorcích* jsem se zaměřila hlavně na typy kultur, tedy Apollinský a Dionýsky typ a popis Dobuanů. V knize *Chryzantéma a měč* se nejprve snažím historicky nastínit dobu vzniku a poté zevrubně popsat dílo, tedy zaměřit se hlavně na Japonské závazky a kulturu viny a hanby.

Čtvrtá kapitola se věnuje Margaret Meadové a rozboru díla. Tentokrát se zaměřuji na terénní výzkumy, které Meadová absolvovala. Podkapitoly se tedy týkají Samoi, Manusu, Nové Guinei a Bali. Poslední podkapitolou této části je kritika práce Margaret Meadové Derekem Freemanem v jeho knize *Margaret Meadová a Samoa: Zrození a zánik antropologické legendy*.

Přesto že je práce Ruth Benedictové a Margaret Meadové v dnešní době často kritizovaná a odsuzovaná, jsem přesvědčena, že se obě antropoložky svým přístupem, myšlenkami a činy, staly jedněmi z hlavních zakladatelů sociální a kulturní antropologie.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Benedictová, R.: 2003 - Kulturní vzorce. Praha: Argo.

Benedict, R.: 1946 - Chrysanthemum and the Sword: Patterns of Japanese Culture. Boston: Houghton Mifflin.

Budil, I.:2003 - Mýtus, jazyky a kulturní antropologie. Praha: Triton.

Codere, H.:1957 - Kwakiutl Society: Rank without Class. American Anthropologist, New Series 59:3:473-486.

Eriksen, T. H. : 2008 - Sociální a kulturní antropologie: Příbuzenství, národní příslušnost, rituál. Praha: Portál.

Freeman, D.: 1984 - Margaret Mead and Samoa: The making and unmaking an anthropological myth. New York and London: Harward University Press.

Jacknis, I.: 1988 - Margaret Mead and Gregory Bateson in Bali: Their Use of Photography and Film. Cultural Anthropology 3:2:160-177.

Lowie, R.: 1947 - Biographical Memoir of Franz Boas 1858-1942. National Academy of Sciences 24:9: 303-322.

Meadová, M.:2010 - Pohlaví a temperament u tří primitivních společností. Praha: Slon.

Mead, M.: 1949 - Ruth Fulton Benedict 1887-1948.American Anthropologist 51:3: 457-468.

Mead, Margaret. 1974. Ruth Benedict. New York and London: Columbia University Press.

Murphy, R. F.: 2004 - Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Slon.

Soukup, V.: 2011 - Antropologie: Teorie člověka kultury. Praha: Portál

5.1 Internetové zdroje:

Human Nature and Power of Culture. Dostupný z:
<http://www.loc.gov/exhibits/mead/mead-shaping.html> (přistoupeno: 5.3.2012)

Flaherty, T.: Margaret Mead, 1901-1978. Dostupný z :
<http://www.webster.edu/~woolfilm/margaretmead.html> (přistoupeno dne:
5. 3. 2012)

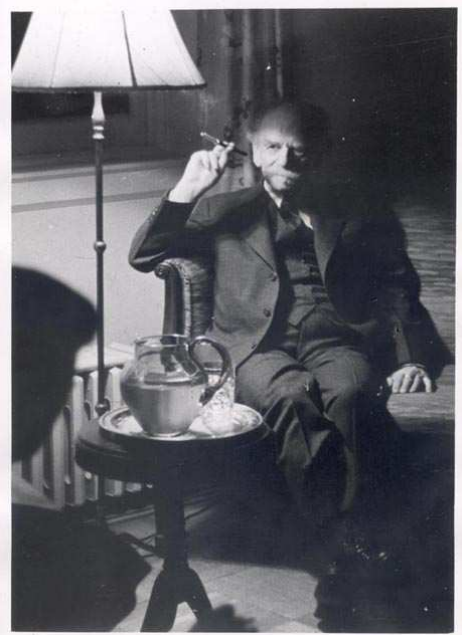
6 RESUMÉ

In my thesis I tried to characterize the work of Margaret Mead and Ruth Benedict, the most influential and famous anthropologist of the first half of 20th century . In the first part I presented their teacher, colleague and mentor Franz Boas, the founder of modern social and cultural anthropology. The third chapter is about Ruth Benedict, I decided to analyze two main and best known work, a *Cultural Patterns* and *Chrysanthemum and the sword: Patterns of Japanese Culture*. The fourth chapter is devoted to Margaret Mead and analyse her work. I focus on her field research. So subchapter relating to Samoa, Manus, New Guinea and Bali. The last subchapter of this work is a critique of Margaret Mead by Derek Freeman in his book .

Today is the work of Ruth Benedict and Margaret Mead often criticized and condemned. I am confident that both of anthropologist become ones of the main founders of the social and cultural anthropology.

7 PŘÍLOHY

Obr. 1 – Franz Boas na návštěvě u Ruth Benedictové, dostupné z :
<http://www.loc.gov/exhibits/mead/images/mm0036s.jpg> (přistoupeno dne:
19. 4. 2012)

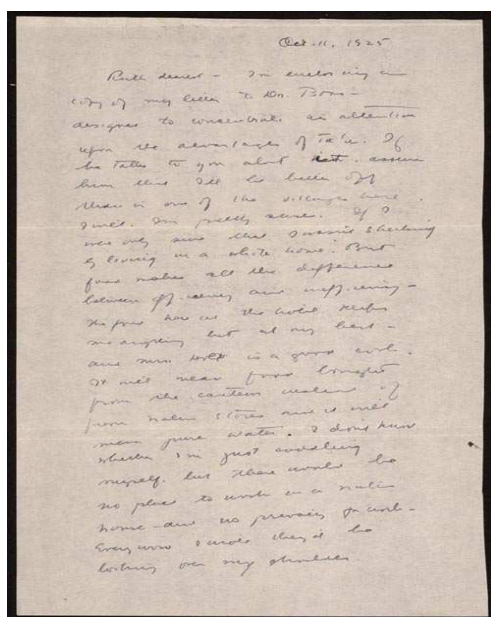
Obr. 2 - Ruth Benedictová v New Hampshire 1920, dostupný z:
<http://www.loc.gov/exhibits/mead/images/mm0034as.jpg> (přistoupeno
dne 19. 4. 2012)

Obr. 3 – Margaret Mead a Luther Creesman v roce 1917, dostupný z: <http://www.loc.gov/exhibits/mead/images/mm0014as.jpg> (přistoupeno dne: 19. 4. 2012)

Obr. 4 – Dopis Margaret Meadové Ruth Benedictové, dostupný z: <http://www.loc.gov/exhibits/mead/images/mm0052p1s.jpg> (přistoupeno dne: 19. 4. 2012)

Obr. 5 – Margaret Mead na Bali - výzkum chování mezi rodiči a dětmi,
dostupný z: <http://www.loc.gov/exhibits/mead/images/mm199s.jpg>
(přistoupeno dne 19. 4. 2012)

